

DEBRECZENI

PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

M. N. MŰZSEUM KÖNYVTÁRA
Hirnap-Könyvtár
Növendéknapló

1898. évi 588. sz.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címére alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, 1/2 oldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, 1/2 oldal 2 frt, 1/4 oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (N.-Csapó u. 396.) intézendők.

Olvasóinkhoz.

Midőn a Debreceni Protestáns Lap szerkesztését e lap tizennyolcadik évfolyamával átvesszük: vajmi kevés szükségét érezzük annak, hogy mélyen tisztelt olvasóink előtt programunk fejtegetésébe bocsátkozunk. Egyszerűen rámutatunk e lap eddigi pályafutására s kijelentjük, miként az általa idáig követett irányban óhajtunk haladni!

Azt akarjuk, hogy lapunk hív tüköre legyen egyháztársadalmunk való viszonyainak; buzgó tolmácsa s pártatlan szószólója nagy közérdekeinek. Azt akarjuk, hogy minden eszme, minden termékeny gondolat, a mely anyaszentegyházunk iránti odaadó szeretetből fakadt, szabad tért találjon s akadálytalanul érvényesülhessen lapunk hasábjain, ha valóságától orvoslását remélhetni bajainknak, közállapotaink fogyatékeinak; hogy e közlöny szerény hasábjai ezután is megmaradjanak — a mint voltak eddig — egy egyszerű csatornának, melynek lassan, zajtalanul csörgedező vize a *józan hit-buzgóság és egyháziasság, a protestáns öntudat és hagyományos protestáns szabadelvűség* áldásaival lesz hivatva öntözni közéletünknek nem egy helyütt elhagyatott, kopár vidékeit. Azt akarjuk, hogy a Debreceni Protestáns Lap is kivegye a maga megillető osztályrészét reformált egyházunk nemzeti és kulturális szempontból egyaránt magasztos hivatásának s föladatainak munkálásából s valamivel — ha nem többel, néhány szemerral — maga is hozzájáruljon ama szellemi és erkölcsi tőke gyarapításához, a mely egyházunk legfőbb kincse s egyetlen erőforrása önfentartásáért vívott kemény tusáinak. Hogy anyaszentegyházunknak ama romolhatatlan szegletkövén óhajtunk építeni, a melyen kívül senki mást nem vethet; hogy hitünk,

szeretetünk karjai az Ő isteni alakját fonják körül, a kitől elszakadva különben sem cselekedhetnénk semmit, legfeljebb a meddő siker-telenség átkát idézhetnők fel vállalkozásunknak már első lépése ellen; hogy protestáns keresztények vagyunk, kik a lelkiösmeretnek, hitnek és meggyőződésnek történelmi jelentőségű, nagy-szerű áldozatok árán kivívott szabadságával élni is kívánunk: talán épp úgy önként értetődik s épp oly felesleges elmondanunk, mint hogy sem a Debreceni Prot. Lapról nem akarhatjuk letörölni ama nemes konservativismus zománcát, a mely hittani kérdések taglalásánál mindig egyik legszebb jellemvonása s a debreceni theológiának 300 esztendő és soha el nem mosódott karakterisztikuma volt, sem pedig a józan haladás követelményei elől nem fogunk elzárkózni.

Az a korszakos fordulat, a melyet reformált egyházunk történetében újabb egyházpolitikai törvényeink idéztek elő, tagadhatlanul rést ütött egyházunk szervezetének épületén s — noha viszonyaink ilyenét fejlődését magunk részéről is természetesnek és szükségszerűnek látjuk — meglazította egyházunk testének külső szilárdságát és régi mesgyék bevonásával, hagyományos formák felforgatásával felébresztette nálunk a bizonytalanság aggasztó érzetét, — a mi különben az ily reformok természetes, de inkább átmeneti jellegű következménye, melylyel meg kell harcolnunk, de tőle — ha köteletségünket teljesítjük — félni nincs okunk. Kétségtelennek tetszik mi előttünk is, hogy helyzetünk gyökeres megváltozása új föladatok elébe állított bennünket; hogy egyházunknak kényelmes biztonsági érzete szertefoszlásáért a benső élet, a lelki világ körében kell kárpótlást keresni s veszendőbe ment külső hatalmi eszközeitől ama földülhatlan szellemi hatalom alapjára kell

visszavonulnia, melyen a keresztyénség élete és történelme nyúgoszik. Élénken érezzük mi is, hogy mélyebbé, valódivá, gazdagabbá kell tennünk egyházunknak hitéletét, az odaadó személyes érdeklődés és meggyőződés erejével kell áthatnunk működésének minden nyilvánulását s az örök isteni íge üde varázsával töltenünk el már-már kiaszásnak indult hivatalos kereteit. Mindez előttünk is kétségtelen. Am hivatalos egyházunk eme keretei tiszteletünk s kegyeletünk tárgyai mindenkor s korán sem szándékunk azok példáin indulni, a kik buzgalmuknak túlhajtásaival — noha akaratlanul és öntudatlanul — az általános forrongást szítják s búsulásuk gerjedelmében szétrombolással fenyegetik magokat e tisztos kereteket is, csupán azért, mert azok szegényes tartalmával nincsenek megelégedve. Mi méltányolni tudjuk azt a szép hivatást, a mely ez ódon formáknak nemzetünk történelmében osztályrészök vala s tudunk hinni küldetésökben is, melyet számokra egy jobb jövő fentartott.

A reánk várakozó feladatok előtt tehetségeink szerény voltának s erőink gyarlóságának élénk tudatában vagyunk s ha e lap szerkesztésére mégis vállalkoztunk, nemcsak válságos anyagi helyzetére való tekintetből tettük, a mely reánk is köteleességeket hárít, hanem különösen abban az édes reményben, hogy egyházkerületünk mélyen tisztelt lelkészi kara, tanári és tanítói testülete, világi férfiainknak a magyar ref. egyház érdekeiért lángoló serege, mely

lapunk iránt eddig is annyi hűséget és ragaszkodást tanusított s bizalmának lekötöztető nyilvánításaival csak nemrég volt szíves kitüntetni, jóakarató törekvésünket nem hagyja magára s erkölcsi támogatását nem fogja tőlünk megtagadni. Annyival inkább reméljük ezt, mert magyar ref. egyházunk gyökerei e magyar haza földében ágaznak szét, Isten után ettől várunk mindent, Isten után ennek akarunk teljes szívével, lélekkel szolgálni s a magyar protestantizmus érdekei mellett a magyar művelődés, a magyar nemzet, az ezeréves magyar állam érdekeiért küzdünk, a mint a magyar protestáns egyház negyedfélszáz esztendő óta mindig tette.

A bizonytalan jövő eshetőségeivel szemben nem csekély megnyugvásunkra szolgál, hogy lapunk volt szerkesztője, *Baczoni Lajos dr.*, ki e lapot öt éven keresztül lankadatlan, nemes becsvágygyal, odaadó, nem egyszer önfeláldozó buzgósággal istápolta s szellemi színvonalát soha elhanyagolni nem engedte, lapunktól nem vonul végképp vissza, hanem — mint egyik belmunkatársunk — gazdag tapasztalataival támogatásunkra fog lenni.

Törekvéseink tisztaságának és őszinteségének tudatában bizodalommal tekintünk a minden áldások kiapadhatlan kútfejehez. Ő a mi oltalmunk és erősségünk. Az ő rejtekében, az ő árnyékában keresünk nyugalmat.

Ajánljuk magunkat egyházi és világi hit-

✠ TÁRCZA. ✠

A templom, mint istenháza és a mennyország kapuja.

Egyházi beszéd. Elmondott a kis-várdai templom felavatása alkalmával, 1897. december 5-én.

Alapige: Mózes I. könyve XXVIII. rész 10–18. versek.

Ünneplő gyülekezet! A Krisztus nevében szeretettel köszöntelek mindnyájatokat e szent helyen és kérve-kérem a mennyei atyát, ajándékozzon meg titeket mennyei szent ajándékkal, szívbéli szent buzgósággal. Ti pedig engem ajándékozzatok meg a szeretet türelmével és elnézésével, az én gyengeségemben. Legyen ez óra egészen Istené. Szálljon mindnyájunk lelke a gondviselő atyához, kiről nemcsak szent bibliánk, hanem minden idők nagy emberei megvallják a költővel, hogy

„Ő ruházta fel a mezők liliomát,
Ő visel hű gondot az égi madár a.
Utlan bujdosónak Ő vezérli nyomát,
Őt mondja atyjának az atyátlan árva.“

Oda szálljon a mi lelkünk most! S az örök igazság és szeretet tüztengeréből, ha a mi lelkünk is szikrát fogott, hadd érezzük elevenen ama magasabb ihletést, melyet szép énekünk zeng:

„Ha templomban megjelenek,
A hűl összesereglenek,
Felséges neved imádói. —
Velők együtt fohászokdva
Ugy tetszik mintha vigádjva
Ott lennék, hol a menny lakói
A te királyi székednek
Előtte letelepednek.“

Üdv neked, kis-várdai nemes gyülekezet! A te vallásos buzgóságodnak messze hire vagyon. A fény, mely e torony csillagáról szerte lövel, a ti vallásos szívetek buzgó szerelmének visszasugárzása. Lettetek a bibliai *hegyen épült város*. Legyetek és maradjatok egyenként is a Krisztus egyházának *élő kövei*, a *szent lélek temploma!*

Mert ez a mi templomépítésünk legszentebb célja, hogy általa magunk épüljünk mindannyian mennyei templommá, melynek fundamentoma a Krisztus.

Ehhez a fundamentomhoz szolgál az a darab kő is, melyre több ezer évvel ezelőtt Jákób hajtá fáradt fejét. Az isteni igazság fénye gyult ki ama kőből, mely fény átvilágít mihozzánk. Azon igazság, hogy a lelkünket fel-emelő isteni lélek, a köveket is istenházává, mennyország kapujává szenteli.

Ezt az örök igazságot helyezem én kedves áldozatul e szent asztalra, fogadjátok szívetekbe is szeretett testvérek! . . .

sorsosaink nagyrabecsúlt jóindulatába s kérjük e lap eddigi munkatársainak hathatós gyámoltását.

Debrecenben, 1898 jan. 1.

A szerkesztőség.

A tudomány és az evangéliom egyházunkban.

Az új év küszöbén mindenki a jövőbe néz, remény horgonyával indul a töretlen útra. A jövő a multon épülő alkotmány levén, jó megvizsgálni az eddigit és úgy tekinteni az ezutánira. A mult nagy temetőkert, melyben kihalt erényeink számosan nyúgosznak, a történelem pedig a feltámasztás tudománya, felmutatja azt, mi élt, a mi volt. Hátha felhevülnénk, s az éltető hő titkos hatására feltámadna bennünk a vágy kiháló erényeink megelevenítésére! Mert korunk egyik baja az, hogy nem a természetes, szerves, fokozatos úton halad, hanem újít gyökértelenül, nem ismerve a háttért: innen a sok kezdemény vajudása, a célhoz csak vánszorgása. Szóljunk előbb az *egyházi tudományról*.

A 16. századi nagy hitújítás dicsősége, hogy a tudomány világító tornyaiból indult ki, mint tudomány igazolta magát, a világtörténelmi értéket és hatást a tudomány képviseli. Valamint az államok sorsát, irányát nagy államférfiak döntenek el: úgy az egyházat is ormón álló hittudósok, mint Origenes, Ágoston, Kálvin irányozták korszakokra hatólag.

A lefolyt századokban Európ. egyetemeibe sereglettek ifjaink óriás arányokban, érintkeztek a kormozgató hittudósokkal, tiszteletet szereztek hazánknak s a magyar névnek; belőlök váltak egyházalapítók, fentartók, tudorok, tanárok, predikátorok. A sok közül mutassunk néhányra. Melius Péter és Szegedi Kis István munkáit Genfben, Bazelben, Londonban nyomatták és olvasták. Páriz Pápai Ferencet Bazelben három egyetem tanárai és hat országbeli ifjú tudósok üdvözölték. Komáromi Csipkés György héber nyelven tartott értekezést Utrechtben, maga a nagy keleti nyelvész Leusden János tanár rakta reá az elismerés koszorúját. Gyöngyösi Pált a frankfurti egyetem választá meg hittanárául, fia az ő elnöklete alatt tartotta értekezését. Bod Péterről kimondá a leydai egyetem rektora a jós-szót, hogy e magyar ifjú tudományával mások előtt világotland, a tudomány és egyház dísze leend. Ugy lón.

Ma a külföldi egyetemek vezér hittudósai- val közvetlen érintkezés ritkaság számba megy, a kölcsönös hatás alig érezhető. Még volnának íróink, de eszközük nincs az irodalmi megjelenésre, egy-két nagyobb lélekzetű vagy úttörő munka, ha bolygóként megjelen, alig veszik észre, országos méltánylat nem kíséri, mint Tóth Ferenc püspök „Túl a tiszai püspökök életét” vagy Budai Ézsaiás „Propedeumatáját” kíserte. A világirodalomban elsőrangú műveket, szerző nevén túl, alig ismeri nálunk a mívelt közönség; a fontosságra emelkedett patrisztikai

A felolvasott régi történet szerint, egy zsidó ifjú, kezébe véve vándor-botját, atyja tanácsából messze földre indul, vallásos szívű munkás lelkű háziasszonyt keresni. Mert mindig ilyen asszonyok voltak a boldog családi hajlék bölcs építői. A jövő esélyeit forgatva elméjében, Istenre bizza dolgát s feje alatt egy durva kővel, fejében az istenség gondolatával, alszik el. Álmodozó lelke Isten angyalai közé emelkedve, látja a láthatatlant s hallja annak biztató szavát.

„És mikor felébredt volna Jákób az ő álmából, monda: bizony itt vagyok e helyben az Ur, — de én nem tudtam! . . . E hely nem egyéb, hanem Istennek háza!”

Most tanulja meg, hogy az Ur egy pusztá közepén is ott van s angyalai a sötét éjszakában tábort járnak.

Eddig csak úgy gondolta, hogy az Ur csak egy helyen lakozik s az a hely a magas ég tündöklő csillagos királyi széke.

„Bizony itt van e helyben az Ur, de én azt nem tudtam!”

Angyalok hozzák neki a legfőbb tudományt, hogy Isten mindenütt jelen van!

És ez a tudomány, emberi életünk legnagyobb, legdrágább, legboldogítóbb tudománya, — élethajónk futásában, csillogó nyugodt főlzinen, vagy zajló habok között, biztos iránytűnk.

Az Isten mindenütt jelen van! Ez az igazság ha

élővé lesz az ember lelkében, éltető erővé válik, és irányítja a kéznek és észnek minden munkáját; — az Isten szeme, mely ránk néz, mindig szünetlenül, nappal és éjjel, derűben és boruban, magányban és a társaságban . . . S ha érezzük az Isten szemének lelkünkbe villanását, ott, az a hely, bizonyára nem egyéb, mint Istennek háza.

A Jákób kőpárnája kiáltja, hogy a kietien is az . . . Istennek háza, ha lelkünket Isten tölti be.

Ezt a nagy tudományt, ezt az örök igazságot, mint égi szent tüzet, helyezük mi el a keresztyén templom úrasztalára. Nemcsak az asztalra pedig, hanem a templomi gyülekezet szíve közepébe!

Mert lám, ez igazság nélkül, a templom sem lehet istenháza . . . ez igazság nélkül az imádság is kárhozattá válik! Ez pedig nemcsak egy mondas, ünneplő gyülekezet, hanem az emberiég történetében, sok szenvedéssel fölszentelt tanubizonyság.

A zsidó nép is, midőn Jeruzsálem szent hegyén pompás templomot épített, azt állította, hogy *csak oda* száll alá az Ur. És e templom lón a nemzeti gyűlölködés főfészke, a miért maga a Jehova nevezi gonosztevők barlangjának (Jerémiás VII.).

Lám a Krisztus hívei is, míg szívökben az égi szeretet szent tüze lobogott, pusztákon is, barlangokban is, börtönökben is, istenházára találtak. S az idők folyamán, ha felgyúlt az áldozati láng a művészi ol-

irodalmat, mely a keresztyénség eredetét világítja meg, senki nem műveli; a hívők elméjét folytonos izgalomban tartó magas vagy (Green W. szerint) „forradalmi“ ítézet nyomozó hőseinek működéséről pókhálószerű lengeteg szállingózik csak légkörünkben. A központi alaknak, Jézus Krisztusnak életéről nincs még fordításban sem nagyobb szabású mű nálunk, míg az angol olvasó világ 3 szerzőnek 70 kiadását fogyasztá el 20 év alatt. Hazai róm. katolikusok Dupanloup és Didon Jézus életét terjesztik az úri termék asztalára is. Ott volna, ha francia ref. termény kell, Pressenssé szép és hét kiadást ért műve e téren, még csak gondolat sem villan annak hozzánk átültetésére. E századig magyar erővel nyomattuk, fordítottuk bibliánkat, maga Debrecen óriás áldozatot hozott volt a múlt században a Komáromi Csipkés bibliája nyomtatása és terjesztése szent ügyében. A legkisebb református testvér-egyháznak is van bibliaterjesztő társulata. Mi elvesztők régi erényünket, gyámság alá szorultunk . . . ma sincs új bibliánk, Komáromi nyomdokán egy természetes szellem nem fedezteték fel, ki le nem teszi tollát, míg a szent mű végezve nincs. A róm. katolikus Tárkányi 9 év alatt bevégezte az egri bibliát (1865).

Protestáns könyvkiadó cég nem meri kitűzni tábláját, mert 3 millió hitsorsos lelki-szükséglete oly parányi mérvű, hogy fenn nem állhatna. Maga Debreczen sajtója Maróthi, Sinai, Budai, Péczeli korában rakás számra

ontotta a prot. könyveket . . . ma csönd és némaság honol. A tehetségesebb lelkészeket elfoglalja a közigazgatás zaklató művelete, e miatt ők, idő hiányában, színvonalon álló munkákat is alig olvashatnak. Az írók elkedvetlenedtek, kiadó, vevő, olvasó közönség nem jelentkezik. A ki mérlegeli a miénkénél számra kisebb külföldi ref. egyház irodalmát, p. o. a francia testvérekét: bámúl az elmaradottságon. Az az egy tudományos társaság (m. prot. irodalmi) maga nem győz minden ágat művelni, lassan mehet, eszközei kevesek. Tudományos egyházi íróink lelkét elismerés, méltatás nem emeli; elméjét, tollát nem mozgatja, — még csak jó egyházba juttatás módja sincs kezünkbe jutalmazásra; a tudomány nem elég oklevél a felkarolásra, oda más kellék kell. Mi lesz még a jövőben? mikor a theologiai akadémiák padjai ürülnek, a tehetségek más tere nyomulnak, más irodalmi mezőn keresik a babért, mert ott találnak. A reformátio irodalma, a theologia művelése majdnem lehetetlen. Egy 2-ik Bod Péter vagy Sinai — ily dermesztő viszonyok közt — alig remélhető. Arabiai sivatagon vándorolnak, ki tudja meddig?

Az egyházi tudomány hanyatlását előidézte előkelőink nagy presbytereink s hatóságaink irodalom pártolásának szendergése. Régebben légiója volt ez erény kedvelőinek: egyesek, testületek, fejedelmi alakok, hölgyek, nagy polgárok közt. Ennek a lelkes légiónak köszönhetjük a százával megjelent theologiai munkák

tárokon, hányzor lőn e szent tűz, pusztító, emésztő zivatarrá!

Óh, éreztük mi is, magyar nép, protestáns magyar nép, — éreztük e tudatlanság átkát! Őseink feje felett is sokszor kigyúlt a ház az oltár tűzétől, lábaik alatt megnyiltak a börtönök . . . Nyomorgó népünk, idegenbe hurcolt papjaink, keservesen kinlódjak Istenért az istenháza miatt, midőn a vad erőszak fegyverrel is kényszeríté a maga templomába, hogy *csak ott van* az Isten!

Emlékezünk . . . s az emlékezet is fáj . . . Eszünkbe jut a költő feljajdulása:

„Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám, kebledre,
S lettél magzatid miatt
Magzatid hamvvedre!“

De hagyjuk a keserű emlékeket . . .

„A mult csak példa legyen most.
Uj nap fényle reánk annyi viszályok után.“

A sötét századok kódén túl, feltűnik előttünk a Jákób lajtorjája, megszólalnak az angyalok: Isten mindenütt jelen van! Vele és általa a sivár pusztta is istenháza lesz; de nélküle a legékesebb templom is csak czifra kőhalmaz.

Ünnepelő gyülekezet! A pusztán, hol Jákób vándorolt, egy forrás kút maradt, mely Jákób kútjának neveztetett. A Jákób álma után, 17 száz esztendővel, itt jelent meg a mi urunk, az örök szeretet égi gyermeke

s nem álomlátásban, hanem tündöklő valóságban, hirdette ismét, a templom miatt czivakodó népnek, a régi igazságot: „eljő az óra és az most vagy, midőn az igaz imádók imádják Istent lélekben és igazságban, mert az atya ilyeneket szeret“.

Töltse be e szent hajlékot mindig ilyen igaz imádók serege, hadd legyen, hadd maradjon e templom istenháza! . . . a mennyország kapuja! . . .

Mennyország! . . . * * *

E szóban van összefoglalva a földi ember lelke és szíve, lelkének és szívének legmagasabb gondolata, legszentebb vágya, kívánatos boldogsága.

És mert a föld ily égi örömet nem terem, egy jövő világba, egy szebb világba, a szerető kegyelmes Isten közelébe helyezte azt az elérhetlen után vágyakozó lélek.

E szebb világából szállanak Isten angyalai Jákóhoz s alvó helyétől vezet az ut a tiszta magasba, a csillagos mennyországba.

Bizonyára ama hely mennyország kapuja volt.

És minden nagy lélek e kapun át lép a nagy örökkévalóságba, abba az ismeretlen világba, melynek csak gondolatára is megremeg a gyenge ember. Nem szölok az igazi vallásos lelkekről, kik valaha kinzókamrákból, máglyák lángjaiból, énekelve lépték át a túlvilág küszöbét, csak azt említem meg, hogy a leg-

sorozatát, tudomány mívelő férfiaink felkarolását. Kivesztek már ref. irodalmunk szótárából a régi jelzők: Maecenas, patronus, előmozdító jóltevő, oszlop, támasz, védnök stb. Ha kezünkbe vesszük Broughton „historiai lexicon“-ának 3. vastag kötetét Mindszenti Sámuel predikátorától, — vagy Péczeli József „ó testamentomi ekklesia története“ öt kötetét, vagy dr. Varga István exegetikai munkáit, ma 100 év múlva, ily vastag kötetek megjelenése elképzelhetetlen, mert általában nincs érdeklődés, sem olvasási, sem pártolási kedv seholy a theologiai tudományos munkák iránt. Korábbi világiaink is irtak s tudtak méltányolni. Utolsó szép jelenség gróf Mikó Imre, ki Bodnak és Benkőnek ércnél maradandóbb irodalmi emléket emelt, mint a párisi Delaborde Gyula gróf Coligninak. Erekléye számba mennek ma az ilyenek! Közérzék nincs. Az ég boltot sok csillag teszi ragyogóvá, egyikét csillaggal borult marad. Pedig vallásos tudomány nélkül elvész a vallási elem fajunkból, népünkben, előbb fenn, aztán lenn. Napra, hétre szóló kisebb füzetek és lapok örvendően számosznak, ez örömmel üdvözlendő, ezeken szivárog a fény szét, de a tudomány tiszta üvege magasabb rendeltetéssel is bír, az ezer meg ezer pohár és palaczk mellett tükörre, és szemüvegre, látcsövekre is szükség van, ezek nélkül se közel, se messze nem láthatunk.

A hit is aludni látszik ezekben, mintha a vallás csak alak vagy öltönyszerű lenne, melyet felvesszünk vagy leteszünk. Az eszmény

árván bolyong, veszi követőit; vagyon, anyag, kegy máshová szegődött. Népünk is érzi a nagy válságot, idegen Istenek után kezd menni. . . az arany gyertyatartó keveseknek világol. Oh mennyei hit! te Lázár! Mikor kelsz ki halotti helyedből?!

Az új élet az *Evangeliumból* jövend. Tholuck tanítá: a hitetlenség ellen nincs más gyógyszer mint Krisztusnak a lélekbe befogadása. Egyházunk hivatalos nevének megfelelőleg „evangelium szerint“ legyen reformált. Int az idő! Előbb is egyházi téren becsüljük, támogassuk és méltányoljuk egymást s az Ur ügye munkáit. A talentumokat fel kell karolni bármily rétegből álljanak elő, a föld is rétegekből áll, nemcsak a felszíni porhanyó, hanem a keményebb gránit is kell, építeni szilárd anyagból lehet tartósan. Nézzük azt, ki szereti igazán egyházát, ki az önzetlen kálvinista nemcsak az alkotmány, hanem a tudomány és hitvédelme terén. Szeretni és karolni kell az öröklő tényezőket, az evangelium hivatott hirdetőit a lelkipásztorokat. Kálvin írta a navarrai királyhoz „a tisztelethely az Isten ígését illesse.“ Mi magasztos öröm ragyogott Ruyter arcán, mikor szabaddá tette és magához ölelte a nápolyi szegény hitvalló predikátorokat! A szegénység igája alatt nyögő lelkésztársak onnan kiszabadítása dicsőséges kezdeménye korunknak! Uj Rugterre van szükség, hogy hála ének keljen az árvult ajkakon s ez eszközök az evangeliumnak vissza szereztessenek.

mélyebb hatást tette rám, valahányszor az Aradon kivégzett szent szabadság vértanúinak utolsó leveleit, búcsúszavait olvastam. Mily végtelen ellentét! Egyrészt az embertelen hóhérok vadállati bosszúja, másrészt e nagyok nyugodt, tiszta öntudata, biztos reménye az örök igazságban, kegyelemben, sirontúli boldogságban. Mintha nem a bitófa alatt, hanem a mennyország kapujában állanának!

Valóban, mennyország kapuja volt az nekik.

De maradjunk a földön, a földi élet vágyai törekvései között. Szívünk itt is talál igaz örömet. S a mi e földön igaz öröm, azt is mennyországnak nevezzük. Az édes anyai szeretet, mely legtisztább a földön, mint a lilium kelyhében született szívárványos harmatcsepp, kicsiny gyermekét édes mennyországnak mondja. A romlatlan ifju lélek, vágyó szerelmének édes tárgyát, e néven álmódja. A férfiú minden nemes becsvágya, dicsősége megvalósulásában ennek a mennyországnak örömét plántálja szívébe, szóval: a mi szép igaz és jó van e földön, mind a mennyország visszasugárzása, az örök tisztaság fénytengeréből emberi szívekbe.

S itt ápolgatjuk az égi tüzet, itt a templomokban. Ezek az iskolái mindama, nagy és szép dolgoknak, melyeket végeznünk érdemes, melyek valósításáért élni méltó és igaz gyönyörűség.

A mindennapi kenyér szántás-vetése, — az élet ezerféle szükségletét kielégítő, ipar, — a tudomány, a

bölcsesség mélyreható buvárlatai, — országok kormányzata, szóval az életnek cselekedetei itt az istenházában nyernek erőt, irányt, magasabb lángolást.

Mert mindent a lélek irányoz. Az örök lélek ad összhangot a mindenségnek, mint szép énekünk mondja:

„Nagy vagy a nagyokban, bölcs vagy a kicsinyekben
Gondod el nem fárad annyi sok ezerekben.“

És az ember boldogsága nem más, mint egész életével az isteni lélek harmoniájába beolvadás. „Keressetek először Isten országát és annak igazságát s azután mindenenek megadatnak néktek“, mondja Jézusunk.

S a bűn és nyomoruság sem egyéb, mint az isteni törvény ellen szegülő ember vergődése és zürzavarja.

Ide jár az ember igaz életet tanulni. Itt áll mindig a Jákob lajtorjája s az Istenben elmerülő lélek itt érzi, szívének szent hevületében valóban érzi, a magasból hozzá beszélgető mennyei atyát.

Én is bevallom előttetek szeretett gyülekezet! mint ember vallom be, hogy a mi igaz örömem, megszentelő örömem volt az életben, annak legédesebb perceit a templomi áhitat önté szivembe s szent meggyőződéssel vallom a zsoltáros királylyal: „Mely igen szeretnivaló a te templomod, óh seregeknek Ura! Boldogok, kik lakoznak a te házában és szüntelen téged dicsérnek!

Maga egyházunk is nagyon elvilágiasulttá kezd lenni, hivatali irodaszerű intézmény, pedig már Bresciai Arnold hirdette, hogy az elvilágiasult egyház nem Isten egyháza többé. Goyau György legújabbán (Revue des deux Mondes. 1897. szept.) megrázó képet ad a „Vallásos Németországról“. Az állam köpenyegébe burkolt hivatalos egyház hidegségét érzi ott a nép, Stöcker Adolf szerint a német állami egyház „adófizetők testülete, nem a hit, hanem a fiskálitás egyháza“. Az adólajstrom mutatja meg, kicsoda tagja az egyháznak és ki a joggyakorló . . . egészen világi kellék és feltétel; hit, egyháziasság, Isten ígéje hallgatása, szentségekkel élés, mindez nem számít. Innen a szekták terjedése és diadala. Az adó fojtogatja az egyházat. Ezer szerencse, vagy véletlen, hogy egy magyar kiadású Wesley avagy Chalmers, felfegyverezve hatalmas és hódító szellemmel, nem támadt még, elragadná híveink felét, zömét, mint történt Angliában és Skóciában a hivatalos ős egyházzal szemben. Nem merev adó, hanem a hit; nem hivatal, hanem tudomány; nem politika, hanem szeretet; nem kodex, hanem az evangyéliom ereje tartja virágzásban az egyházat.

A régi eszközökhöz, ezek hatályosítása mellett, újabb eszközöket, módokat kell keresni, hogy az Evangyéliom elvitessék úgy az úri csarnokokba, mint a kunyhókba. Pál apostol bölcsészeti tanteremben, a bársonyárusné szállításán, Athén közterén, lépcsőházban, hajófedél-

zeten egyaránt hirdette az ígét, az üdvtant. Az evangyéliomelvűség és belmissió jogosult, csak az egyház intézze, presbyterei vezéreljék és szektává ne törpítse az egyházat; a hívők ezreit mozgassa, hassa át. A vallásos népirodalom megteremtése égő szükség, ha kell, egy hatalmas saját társulat útján, melyben minden lelkész, tanító és presbyter tényező legyen; nagyobb központok, p. o. Debrecen, maga elbír egy vallásos lapot 4—5 ezer előfizetővel, csak meg kell találni nyitját. Mindenütt gyűljön a szövetség, égjen a tűz, akkor lesz fény, akkor lesz meleg a részekben. Nemcsak nagy folyamok, de az apróbb patakok is nélkülözhetlenek a zöldülésre. Minden irat, mely az evangyéliom balzsamát leheli, a közjóra ható egy-egy gyógy- és védőszer. Egyházunkat adjuk vissza ismét önnönmagának és rendeltetésének, hogy az az Istenországa terjesztője lehessen és semmi más, ne a világ uszályhordozója, divatosan működő gép a kihasználók kezében; akkor fog diadalmaskodni. Napraforgóból nem lesz cédrus.

A keresztyén tartalom és gondolat meg ne szakadjon. Maga a tudomány repülhet fenn, mint sas madár, csak az evangyéliom vonzó körét és erejét tartsa meg, a válságos pillanatban törjön ki a hűség s otthonát születése talaján találja fel. Cornill Károly, königsbergi hittanár, az ó-szövetségi ítézet egyik tudományos bajnoka, Izrael profétáiról írt műve angolra is lefordított. Midőn a hivatalos porosz egyház,

Boldog ember, az akinek erőssége Te vagy! és boldogok kiknek szívökben élnek a te törvényeid!”

S mily végtelen igazság ragyog Jézusunk eme mondásában: boldogok a tiszta szívűek, mert ők Istent meglátják! . . .

Meglátni Istent! . . . ez a mennyei örömek teljes tökéletessége! . . . ez a mennyország.

E mennyországnak építél kaput, kisvárdai nemes gyülekezet.

Üdv neked!

A kapukulcs is nálad van: a Krisztus örök igaz evangyélioma az. Isten küldé nekünk e kulcsot, hogy zörgessünk, nyitogassuk a mennyország ajtaját, hogy áradjon e földre is a mennyország boldogsága.

Ünneplő gyülekezet! Emlékezzetek a régi történetre! E szent hajlék az új ezerév küszöbén áll. Emlékkő a múltból, útmutató a messze jövőbe.

Mintha hang csendülne távol keletről, Mesopotámia pusztáiról . . . Mintha a kövek kiáltanának nekünk is, magyaroknak. Mert a mi őseink bölcsője is arra ringott. A mi ősanánk is ott álmodozott édes szülőiteinek nagyságáról, dicsőségéről.

Óh, az igazi nagyok mindig álmokat álmodoztak! Az emberiség csillagai mindig a jövőbe vetették fényüket. A kicsiny féregnek annyi a világa, mennyit maga körül

kirág, — az igazi nagyság kiterjeszti látkörét, mindig kijebb, mindig messzebb s szent hevületében a dolgok rendén áttekintve, a jövőbe lát.

Avagy Jákób nem a jövőbe látott?!

Ime, a maroknyi zsidóság, ezer nyomor és üldözés után, szétterül az ég minden tája felé. Pedig hányszor bolyongott az inség pusztájában s feje alá nem jutott egyéb egy darab kőnél. De e kőben élt a Jehova gondolata és ereje, melytől erős lett a nép is, mint a puszták sziklája.

Avagy Emese ősanánk nem a jövőbe látott?

Ime, mi magyarok is bolyongtunk a pusztában és bizony a mi fejünk alá is jutott elég a kemény kőpárnából. De az Istent szerettük mi is, habár néha azt hittük, hogy az istenházához vezető útát testvérgyűlölettel kell kikövezni.

De talán megbűnhötte már e nép a multat s jövődőt? . . .

Gyujtsd fel Istenünk, az új ezerév hajnalán, az új világosságot, hogy e templomból is, e városból is, szent harmóniában szálljon egedre az igaz imádók hála-éneke, kérő imádsága s te-benned, mint örök központban, egyesüljön minden lélek, minden szív! . . . Hadd legyenek a templomok mind . . . mind . . . istenháza, a mennyország kapuja! Amen.

Andrács Kálmán.

mely az unió alapján áll, feleletre vonta a tudós szerzőt, ő ezen nyilatkozatot tette: „Uraim! én szilárdan állok az apostolok hitvallása alapján, ha ez nem elég, mint hugonotta eredetű ki-mondom, hogy egyházi érzületem és tudatom egészében a szigorú református hitvalláshoz tartozom. Ha e zsinatban volna a református egyháznak képvisellete, kényszerülve lennék ahoz csatlakozni; tenném azt, mint azon testből való test, azon csontból való csont.” (The Presb. and Refd. Review. 1897. ápr.).

Hűség egyházunkhoz, hitvallásunkhoz, Megváltónkhoz, ez vezéreljen bennünket az új s rá következő években: akkor a karöltve járó tudomány és evangéliom hatalma szent erőt ad, feltámadnak kihalt erényeink! s leszen újjá-születés.

Debrecen, 1897. Karácsony ünnepén.

Balogh Ferenc.

TANÜGY.

A tiszántúli ev. ref. tanáregyesület jövője érdekében.

(Előadta az egyesület dec. 29-iki közgyűlésén, a központi bizottság megbízásából S. Szabó József.)

Mikor az egyesület központi bizottsága e gyűlésre a meghívót kibocsátotta, abban a maga véleményének az egyesület jövőjéről fenmaradását illetőleg minden kétséget kizáró határozottsággal adott hangot. Ma sem mondhat mást általam, mint a mit ott apodictice kifejezésre juttatott, legfőleg részletekbe menő s minden esetleges aggodalmat eloszlatni törekvő megokolással bizonyíthatja, hogy az egyesületre ma is föltétlenül szükség van.

Kétségkívül lényeges változások történtek a hazai középiskolai oktatásügy körül egyesületünk életének két évtizede alatt. Az 1883-iki középiskolai törvény, valamint az 1884. évi ref. konvent által megszabott középiskolai szervezet, tanterv, nemkülönben a miniszterium több évi rendeleteivel kiadott s módosított tantervek és útmutatások következtében középiskoláink — mondhatni — külsőleg és belsőleg új képet öltöttek. S a mi bennünket e változások között ezúttal legközelebről érdekel, az, hogy az 1883-iki törvény új tanári nemzedéket hozott létre másforma képzettséggel, nevelési elvekkel és iránynyal, minő volt az egykori. Alig egy-néhányan munkálkodnak még közöttünk abból a régi gárdából, melyet az egyház növelt magamagának s mely ennél fogva — természetesen — mindenkor szorosán érezte az egyházzal való benső kapcsolatot.

Amennyire el kell ismernünk az újabb tanárképzés kiváló előnyeit, főleg az általa szereshető nagy szak-képzettséget és methodikai készséget, épp annyira be kell vallanunk azt is, hogy az állam saját céljaihoz képest növelvén a maga tanárait, képzett és hazafias tanerőkkel tölti meg a katedrákat, de az egyházas érzületre mitsem ad, s a kinek adni kellene, a kinek föl kellene tanárjelöltjeink gondját vennie, reform. köz-egyházunk tétlen szemlélője az újabb fejleményeknek, legfőleg idevonatkozó jóakarató tervezgetésekben meríti ki minden erejét és idejét. Így van aztán, hogy az újabb

ref. tanári nemzedéknél a vallásos és egyházas érzület csak a gyermekkori reminiscenciákból s azokon felül talán még az alsó- és középfokú iskolákban nála meg-ragadt vallásos tanításból és egyházas motívumokból táplálkozik.

De egyéb, ujonnan előállott körülmények sem kedvezők az egyháziasság ápolására s annak az erős láncnak fönntartására, melynek az egyház és iskolái között természetesen lenni kell s melynek összefogó láncszemei, mint voltak a múltban, úgy ma és mindenkor is, a tanárok. Tudvalevőleg ev. ref. középiskoláink, alig eypár kivétellel, egymásután fogadták, vagy fogadják el az államsegélyt. Ebben még — szerintem — nincs veszedelem. A veszedelem akkor kezdődik, amikor egyes, a miniszter által kinevezett tanárok az államsegélyes középiskolákat átmeneti állomásoknak tekintik csak s folyton az állami intézetek felé gravitálnak. Hogy az ilyenek sem beleélni nem akarják, sem jól nem találják magukat a mi egyházi életünkben, az bizonyos.

Hogy ref. középiskoláink újabb tanári generációjának teljes képét adjam rá kell mutatnom azon körülményre is, hogy utóbbi időben többen léptek át közzénk a nem református nevelésű, főleg a különböző szerzetes rendek tanárai közül. Tudom, hogy legjobb tehetségük és akaratuk szerint munkálják az iskola mellett az egyház javát is, de azt talán mégis sértés nélkül elmondhatom s a mi a dolog természetéből önként is foly, hogy idő, még pedig nem egy pár esztendő kell nekik, hogy a mi egyházi életünkben otthonosak legyenek s értsék annak örömét, fájdalmát, törekvését, egész szívverését.

Ha az erős egyházas érzület, kifejlődésének íme így nem kedveztek a ref. tanároknak nézve az újabb fejlemények bizony a ref. tanári összetartás kötelekei is megszakadoztak s a ref. tanári közszellem nemcsak, hogy a különböző összes hazai, vagy egyes kerületi tanintézetek tanárai között nincs meg, hanem fájdalom, egy ugyanazon iskolában is majdnem egyénenként széthúzó tanerők működnek. Messze vezetne ennek az áldatlan állapotnak a rajzolója. Okait is nehéz földeríteni. Talán nem vagyunk eléggé lemondók, előtérbe toljuk személyünket, egyéni érdekeinket ott, a hol az intézet java forog kockán; talán a szabadsággal visszaélünk és szabadosagra használjuk fel; talán még különféle pártnézetek is befolyásolnak iskolai működésünkben. Bármint legyen is, a ref. tanári közszellemnek legnagyobb akadálya az egyes tanárkaroknak önmagukban való össze nem tartása.

Van azonban kerületünkben több is. Csak röviden sorolom fel. Nevén nevezem őket, de tendentia nélkül. Egyik bizonyos féltékenység, a kerület gynasiumi között, mely ugyan akut jelleget még soha nem öltött, de hogy lappangva sem mozdítja elő a kívánatos egyetértést, az gondolható. Másik az az antagonismus, mely főleg a történeti fejlődésnél fogva itt-ott csoportosan elhelyezkedő intézeteink és azok tanárai között eltagadhatatlanul megvan.

De nem részletezek tovább, hogy kicsinységekben ne keressenem azt, a mi közöttünk az egyháziasságra, a kölcsönös összetartásra, az általunk szolgált intézetek közötti összhangzásra bénítólag hat s ami mindezen szép czélokra törekvő egyesületünket három évi tétlen zsibbadtságra kárhóztatta s ma annak a kérdésnek a föltevésére kényszerít, fönmaradjon-e hát, éljen-e továbbra is a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület?

A központi bizottságnak a felelete ismeretes. Oivashatta mindenki a meghívó szövegében. Én a bizottság

felfogásához képest igyekeztem meggyőzően kimutatni, hogy a legfőbb célokat, az egyháziasságot az összetartást illetőleg a mai sokban, de ezekre nézve nem kedvezően változott viszonyok között nagyobb szükség van az egyesületre, mint 20 esztendővel ezelőtt. *Középiskoláink* nagy külső és belső átalakuláson mentek át, kiegészültek, fejlődtek, emelkedtek; nagyrészen alkalmazkodtak az állami tantervhez; az állam szorosabbra vonta körülöttük a jus supremae inspectionist, de lényegökben azért még mindig reformátusok. *Az ifjabb tanári nemzedék* kevésbé egyházi légkörben nőtt fel s korántsem oly egyöntetű elemekből áll, mint a régi, de — szeretem hinni — érzése és gondolatvilága mégis csak református s abban a tudatban teljesíti, kell teljesítenie kötelességét, hogy a hazai közművelődés terjesztése mellett még a kálvinizmusnak is egyik fenntartó oszlopa. Amely tanár közöttünk nem így gondolkozik, aki egyháza iránt indifferens, vagy szélsőségekbe menő latiduninarista, az, bármily tudós, nagy paedagogus, kiváló ismeretközlő, sohasem tölti be egészen azt az állást, melyre őt az egyház bizalma elhívta. Míg vannak ref. középiskolák, míg lesznek ref. tanárok, addig helye van a ref. tanáregyesületnek is, mely hát sem idejét nem multa, sem nem fölösleges. Baj van, hiány lesz mindig, amin javítani, amit eloszlatni kell; nem szóval, nem üres vitatkozással, hanem lelkiismeretes közös munkássággal. Ne mellékes célokat hajhásszunk, hanem a költő szavait variálva ismerjük be, hogy „Legnagyobb cél nekünk itt a földi létben, Tanár lenni mindig, minden körülményben” — még pedig református tanár.

Az Orsz. Tanáregyesület utóbbi nagykiterjedésű és nagyarányú működése, a kebelében keletkezett vidéki körök nem lehetnek gátló okai a mi egyesületünk további fenmaradásának. Testvéri, bizalmas viszonyban fogunk azzal lenni, mint volt az egyesület eleitől kezdve; nem verseny-, hanem koordinált munkatársai. Sőt az volna a legjobb, ha valamely módozatot tudnánk találni, mely szerint kapcsolatot hoznánk létre a két rokonegylet között.

Igaz, egy praktikus céltól az idők fejleményei következtében egyesületünk elesett; olyan céltól, a mely a tömörülésnek mindenkor hathatós tényezője volt. Az orsz. felekezeti tanári nyugdíjintézet megalakulván, egyesületünk gyám- és nyugdíjintézete megszűnt s ma már azt csak elbúcsúztattuk, s a mi a legmegnyugtatóbb, ezúttal nem fájdalmas érzéssel.

Amde csak keresnünk kell és a megszűnt gyakorlati feladat helyett újakat találunk, a melyekre magas fokú erkölcsi, s talán anyagi haszonnal is fordíthatja az egyesület erejét és hivatásos buzgóságát. E helyen rámutatok az irodalom, főleg a *tankönyv-irodalom* művelésére, tankönyvek kiadására. Hogy a már itt mások által hangsúlyozott felekezeti érdeket elhallgassam, sok tankönyvünk gyárilag készült, felületesen, megvesztegetett nyelvérzéssel és a legkétségbeesőbb magyarsággal. Ha valakinek, úgy nekünk kálvinistáknak, a kik itt a magyarság szívében élünk, lehet és kell magyar iskolák számára tankönyveket írunk. Keresnünk kell a módokat, alkalmakat a gyakorlati kivihetőség keretén belől az *egyleti élet élénkítésére*, a kívánatos gyakorlati rontkezésre, mert csak így ismerhetjük meg egymást, hathatunk kölcsönösen egymásra s teremthetünk erős, egészséges s egységes ref. tanári közszellemet. De nehogy az ismeretes kis ködmön meséje ismétlődjék, nem fejtegetem ezeket itt bővebben, bátor leszek azonban úgy az irodalom művelésére, mint az egylet tevékenységi körének kitégítésére vonatkozó

javaslataimat a m. t. közgyűlés elé terjeszteni, ha elfogadja főbenjáró indítványomat, mely így hangzik:

1. Mondja ki a közgyűlés, hogy a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesületet eddigi alapszabályai szerint, a vele kapcsolatban volt gyám- és nyugdíjintézet megszűnése után is fenntartja.

További indítványok:

2. Hogy a közös összetartozandóság érzete minél inkább ápoltsék, az egymással leendő kölcsönös érintkezés, valamint a felszínen lévő prot. tanügyi kérdések megbeszélése s esetleges indítványtétel végett tartson az egyesület évi közgyűlésén kívül, évenként legalább egyszer, legalkalmasabban a húsvéti szünidők alatt u. n. *időközi értekezleteket*. Ez értekezletek teljes középiskolával bíró városokban tartassanak a közeli vidék tanárkarainak bevonásával (pl. Szatmár—Sziget és megfordítva; Debrecen, Böszörmény, Nánás; Kisújszállás, Karcag, Túr és megfordítva; Hódmező-Vásárhely, Békés).

3. Iktassa feladatai közé az egyesület az egyetemes ev. ref. konvent tantervének megfelelő középiskolai tankönyvek *készítését és kiadását*, s hasson oda, hogy a közép- és elemi iskolai tankönyvek iránya közt összhangzat jöjjön létre.

4. Hasson oda, hogy koronként, főleg a téli időszakban, *felolvasások* tartassanak, melyekben a tanári körökön kívül álló prot. közönséggel az egyes tanárkarok ismertessék meg az oktatás és nevelés fontosabb kérdéseit, a tudomány újabb vívmányait s általán szélesebb körben terjesszék a tudományt és tartsák ébren közönségünkben az iskolák iránti meleg érdeklődést, mely forrása az áldozatkészségnek.

5. Minthogy külön szakközlöny kiadása, tekintettel az enemű szép számú hazai folyóiratokra, nem szükséges, de az egyesületnek módjában sincs, viszont minthogy az aktuális kérdések taglalására az évenként egyszer megjelenő évkönyv nem elegendő, s kívánatos, hogy legalább egy heti organuma legyen, — eszközölje ki az egyesület, hogy a *Debreceni Prot. Lap* hivatalos közlönyévé tétessék.

KÖZÉLETÜNK.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület közgyűlése.

Nagyfontosságú gyűlést tartott a tiszántúli ev. ref. tanáregyesület 1897 dec. 29-én Debrecenben. Több, mint 3 éve múlt el, hogy utolsó közgyűlését tartotta, azóta az egyesületi élet pangott s munkássága csak az orsz. felekezeti tanári nyugdíjintézet életbeléptetése következtében felosztott nyug- és gyámintézet körüli teendőkben nyilvánult.

A mostani közgyűlés azon alternativa előtt állott, hogy vagy eltemeti végképen a húsz éves egyesületet, vagy pedig újabb erővel kelti életre. A közgyűlés — a mint előrelátható volt, s a mint vártuk is — a minden irányban megnyugtató megoldást választotta. De tartunk rendet.

A közgyűlést megelőző estén úgy a vidéki, mint a helybeli tanárok közül szép számmal gyűltek össze ismerkedésre a Dréher sörcsarnokba, a hol bizalmasan, kollégiális szeretettel barátkoztak, beszélgettek, az ismeretlenek összeismerkedtek, a rég nem látott ismerősök, jó barátok eltársalogtak s egy-egy lelkes pohárköszöntőben adtak kifejezést szívök érzelmeinek.

Másnap reggel 8 órakor az állandó bizottság gyűlt össze s tudomásul vette és helyben hagyta a központi bizottság intézkedéseit. Ezután az egyesület küldöttsége kocsikra ült és tisztelgő látogatásokat tett *Kiss Áron* püspöknél és gr. *Degenfeld József* kerületi főgondnoknál, mindkét helyen a legszivesebb fogadtatásra talált.

A kerület fejei az egyesület ügyei és jövője iránti meleg érdeklődésüknek azzal is kiváló tanújelét kívánták adni, hogy a gyűlésen megjelentek és a tárgyalásokat kitartó, élénk figyelemmel kísérték.

A gyűlés a kollégium kisebbik tanácstermében d. e. 9 órakor vette kezdetét. Jelen voltak a már említett *Kiss Áron* püspök és gr. *Degenfeld József* főgondnokon kívül: *Géresi Kálmán* elnök, tanker. főigazgató, *Zsigmond Sándor* egyesületi tag s egyh. ker. főjegyző. A tanárok közül: *Békésről*: *Osváth Ferenc* igazgató, *Bayer Arthur*; *H.-M. Vásárhelyről*: *Futó Mihály* igazgató, *Barkász Károly*, *Bodnár Bertalan*, *Sulc Endre*; *Kisujszállásról*: *Pallagi Gyula* igazgató, *Barca József*, *Békési Gyula*, *Kiss Tamás*, *Soós József*, *Molnár József*, *Veress Béla*, *Rakottyay László*; *Mezőtúrról*: *Ambrus Péter*, dr. *Biatsi József*, *Kolozsvári Aladár*, *Lányi Lajos*; *Máramarosszigetről*: *Dobay Sándor* igazgató, *Géresi Imre*; *Szathmárról*: *Borsos Benő* igazgató, *Regéci Sándor*, *Bakcsy Gergely*, *Mátray Lajos*; *Hajdu-Nánásról*: *Nagy Elek* igazgató, *Kruchio Lajos*, *Rumpf Frigyes*; *Hajdu-Böszörményből*: *Kozma Sándor* igazgató, *Marusák Dániel*, *Csemetei Károly*. A helybeliek közül: *Dóci Imre* igazgató, *Sinka Sándor*, *Tóth Sámuel*, *Balogh Ferenc*, *Csiky Lajos*, dr. *Erdős József*, *Dócy Gedeon*, *Karai Sándor*, dr. *Gulyás István*, *Elek Lajos*, dr. *Nagy Zsigmond*, *Domokos Jenő* és *Nádasdy Alajos* reáliskolai tanárok, dr. *Öreg János*, *Nagy József*, dr. *Baconi Lajos*, *Somogyi Pál*, *Orosz István*, *Kovács Lajos* képezdei, *Sass Béla* akad. igazgató, *Zimmermann Gyula* reáliskolai tanár, *S. Szabó József*, *Török Péter*, dr. *Peckó Ernő*, *Kulcsár Endre*, *Becner Frigyes* reáliskolai tanár, *Kecskeméti M. Lajos*.

A gyűlést 9 órakor *Géresi Kálmán* elnök magvas és történeti reminiscenciákban bővülködő s tapasztalati tények felsorolásában gazdag nagy hatású beszéddel nyitotta meg. E szép beszédet lapunk legközelebbi számában közöljük.

Elek Lajos jegyző olvasta fel ezután nagyérdékű jelentését, mely in nucleo az egyesület történetét is magában foglalta. Közölni fogjuk. Majd a pénztárnoki jelentést, azután a számadás vizsgáló bizottság jelentését olvasta fel a jegyző. Mindezeket, valamint a bennök foglalt indítványokat elfogadta a közgyűlés. Ilyen az, hogy a tagdíjhátralékok ügyében sürgős intézkedés tétessék és az 1895/6—6/7 évi tagdíjak töröltessenek, mint hogy ez években az egyesület pangott. Az egyesület pénzvagyona = 4016 frt 78 kr. *Sinka Sándor* pénztárnoknak buzgó fáradozásaiért köszönet szavaztatott. Ugyancsak elfogadta a közgyűlés a nyug- és gyámintézeti pénztárt felülvizsgálóbizottság jelentését s a feloszlattott intézet lebonyolítására vonatkozó intézkedését. *Karai Sándornak*, aki e téren nagy és fáradhatlan munkásságot feltett ki, a gyűlés köszönetet szavazott. A 13 éves intézet volt buzgó pénztárnokai *Joó István* és dr. *Öreg János* iránt is elismerését nyilvánította a közgyűlés.

Ezen jelentések rendén *Nagy Elek* hajdúnánási igazgató nyugdíjintézeti ügyében, aki hátralékait később küldötte be, elfogadta a közgyűlés központi bizottságának azon javaslatát, mely szerint a letétben lévő pénz méltányosságát szempontból adassék vissza hiánytalanul *Nagy Eleknek*. Ugyanezen elbírálás alá esett

Gyöngyösi László volt máramarosszigeti tanár hasonló nyugdíjintézete is.

Dóci Imre felolvasása az államsegélyről és autonom ref középiskoláinkról úgy tanulmány, mint emelkedett gondolkodás és lelkes előadás tekintetében kiváló munka volt s a közgyűlést úgyszólván elragadta. A végén abban csucsosodott ki, hogy nem az államsegély a bajunk, hanem az, hogy nincsenek prot. szellemű tanáraink, e célból sürgesse a közgyűlés a prot. tanárképzést. Lesz alkalmunk a nagyszabású felolvasást egész terjedelmében közzétenni.

A *Dóci Imre* értekezése kapcsán magas színvonalon álló vita icdult meg, amelyben résztvettek dr. *Pallagi Gyula*, *Balogh Ferenc*, *Barkász Károly*, *Géresi Kálmán*, dr. *Nagy Zsigmond*, *Csiky Lajos*, dr. *Baconi Lajos* és maga az értekező *Dóci Imre*. A vita eredménye az lett, hogy a gyűlés elfogadta a *Balogh Ferenc* által formulázott azon határozati javaslatot, melyszerint az egyesület minden erejével hasson oda, hogy ref. tanárképző intézet jöjjön létre s addig is, míg ez ki nem vihető, kérje fel a kerületet, hogy évenként 2—2 ifjút képeztesse ki protestáns szellemben tanárnak és kötelezzen el magának; hegy a többi kerületek is ugyanezt cselekedjék, a konvent útján hívja fel a fontos körülményre azok figyelmét. E határozat alapján, egy mindent tekintetbe vevő, részletes memorandum készítésével az egyesület központi bizottsága bizatott meg.

S. Szabó József adta elő aztán a központi bizottság indítványait az egyesület jövőjét illetőleg. Előadása lapunk jelen számában olvasható. Az indítványokat elvbén elfogadta a közgyűlés s a központi bizottságot fölkérte, hogy azokat részleteiben kidolgozva terjessze az egyesület elé. Az egyesület jövődő fennmaradásának szükségét a jelenlévők mindenike oly élénken érezte, hogy az ellen egyetlenegy tiltakozó hang sem emelkedett, ellenkezőleg az ide vonatkozó indítványt ritka egyértelműséggel, sőt lelkesedve fogadták.

Következett a tisztí kar lemondása. Lehetetlen e helyen is a legnagyobb elismeréssel nem emlékeznünk meg a lelépő elnök, jegyző és pénztárnok érdemeiről. *Géresi Kálmán* elnök az ő nagy képességeivel, magasröptű, önálló szellemével irányító befolyást gyakorolt az egyesületre; *Elek Lajos* jegyző hosszú időn át ritka munkabíró erővel, ernyedetlen buzgalommal és kitarással munkálkodott az egyet érdekében s annak valószínűs jobbkéze volt, aki mindent tett panasz és fáradság nélkül; *Sinka Sándor* pénztárnok gondosan, lelkiismeretesen kezelte az egyet vagyonát. Mindezekért, főleg a fehér asztalnál, lelkes éljenzéssel fogadott pohárköszöntőkben nyújtotta nekik az egyesület méltó elismerését és háláját.

A tisztújítás elrendelése után rövid, de rendkívül kedélyes ebédre gyűltek össze a gyűlés tagjai a kollégium konviktusában. Ennek az ebédnek emlékezetét nemcsak az ott elhangzott szép dikciók tartják fel, hanem mindenek fölött az a versengés, melyet a legjobb italok kiszolgáltatásában a főiskola szőlőbirtokos tanárai, sőt még egy u. n. tiszteletbeli tanár is egymást fölülmúlni törekedve kifejtettek.

Ebéd után folytatódott a gyűlés. Mialatt a szavazatszedő küldöttség a szavazatokat összeszámálta, dr. *Pallagi Gyula* felolvasta mély látásra valló, igen élvezetes tanulmányát a pszichologia legközelebbi feladatairól a paedagogiában. Az egész, sok gondolkodásra okot adó felolvasást közölni fogjuk. Abban az eszmecserében melyben a gyűlés gyönyörködött s melynek alapja a

felolvasás volt, részt vettek: Géresi Kálmán, Dócy Gedeon, dr. Gulyás István és Dóci Imre.

Sinka Sándor felolvasása az idő előrehaladottsága miatt elmaradt, de az évkönyvben egész terjedelmében kiadatik.

Dóci Imre a felekezeti tanárok részére a már több ízben sürgetett vasúti kedvezményes jegyek újabb kérelmezése tárgyában tett indítványt. Elfogadták. Ugy szintén dr. *Nagy* Zsigmondnak azon indítványát is, hogy a tagsági díjak könnyebb beszédese végett nyitasson az egyesület a postatakarékpénztárban folyószámlát (cheque).

Ezután a szavazatok eredménye hirdettetett ki. Elnökké választották: *Dóci* Imrét, jegyzővé: *S. Szabó* Józsefet, pénztárossá: dr. *Gulyás* Istvánt. Az állandó bizottság központi tagjai lettek: Géresi Kálmán, K. Kis József, Orosz István, Elek Lajos, dr. Nagy Zsigmond, Kovács Lajos, *Sinka* Sándor, dr. Öreg János, Kulcsár Endre. Vidéki tagok: Futó Mihály, Borsos Benő, Dobay Sándor, Osváth Ferenc, dr. Pallagi Gyula, Kozma Sándor, Nagy Elek, Barkász Károly, Géresi Imre, Halmi János, Kiss Tamás, Regéci Sándor, Faragó Bálint, Sulc Endre, Kolosvári Aladár.

Végül *K. Kis* József mutatta be a huzal nélküli távirást nagy sikerrel a közgyűlés méltó érdeklődése mellett.

Este a Bikában volt közös vacsora, melyen természetesen toasztok sem hiányoztak.

Referens.

Könyvismertetés.

Kálmán az imádkozásról.*

Az imádkozásnak — a minő értelemben itt vesszük — két része van: a könyörgés és a hálaadás. A könyörgésben szívünk kívánságait viszzük Isten elébe, az ő jóságától mindenekelőtt azokat kérve, a melyek mintegy az ő dicsőségére szolgálnak és azután azokat, a melyek nekünk is javunkra vannak (I. Tim. 2, 2). A hálaadásban az ő irántunk való jótéteményeiről emlékezünk meg és dicsérettel és magasztalással ismerjük el, hogy bármiféle javaink vannak, azok mind az ő jóságából származnak. Dávid mindkettőt összefoglalta egy versbe, midőn Isten nevében így ír (Zsolt. 50, 15): „hívj segítségül engemet a te nyomorúságodnak idején, én megszabadítalak tégedet és te dicsőítesz engemet”. Mindkettőt folytonosan gyakorolnunk kell (Luk. 18, 1; 21, 26. Ef. 5, 20). Mert akkora a mi gyámoltalanságunk; annyi szükség szorongat és gyötör minden oldalról, hogy elég okunk van az Istenhez való szüntelen fohász-kodásra és esdeklésre és arra, hogy megalázva magunkat, oltalmáért esedezzünk. S ezek mellé oly számos és oly nagy áldásokkal árasztott el minket az Isten s bármerre nézsz, oly számos és oly felséges csodadolgai láthatók, hogy a hálaadásra és magasztalásra mindig bőven van

* Mutaivány-részlet Kálmán Institutiójának azon fordításából, melyen főtiszt. Szász Domokos erdélyi püspök úr felhívása folytán hárman, nevezetesen: *Nagy Károly* kolozsvári theol. tanár, *Eröss Lajos* püspökladányi ref. lelkész és dr. *Bartók György* szászvárosi ref. pap éppen most dolgoznak. Azt hisszük, nem érdektelen Kálmán értelmét megismertetni az imádkozásról s annak lényegéről éppen most, a mikor arról egy idő óta oly sokféle s itt-ott egészen methodistikus felfogások kavarognak a levegőben. Majd lesz rá gondunk, hogy szájjelöltül ebből a hatalmas református dogmatikából még több részletet is közöljünk. Itt most csak annyit jegyzünk meg, hogy a fordítás közmegeállapodás szerint a *legelső* institutio-kiadás után készül s ezeket a kérdéseket Kálmán a későbbi kiadásokban még részletesebben és hatalmasabban kifejtette.

Szerk.

okunk, tárgyunk és alkalmunk. Sőt, hogy még világosabban kifejtjük, minekutánna minden mi reményeink és javaink — a mint azt már előbb eléggé bebizonyítottuk — annyira az Istentől függenek, hogy sem mi magunk, sem a mieink az ő áldása nélkül jó állapotban nem lehetnek, szükség magunkat folytonosan neki ajánlanunk és rá kell bízunk mindenünket (Jak. 4, 2. 15). Azután pedig bármit gondolunk, szólunk vagy teszünk, azt nekünk mind az ő keze és akarata szerint, szóval az ő segedelmenek reménységével kell gondolnunk, szólanunk és cselekednünk. Mert Istentől átkozottaknak mondatnak mindazok, a kik önmagokban, vagy más valakiben való bizodalomból valamit kezdenek, vagy megállapítanak, és a kik az ő akarata nélkül és segítségül hívása nélkül valaminek végrehajtásához fognak (Ézs. 30, 15; 31, 1). Mivel pedig megmondatott, hogy el kell ismerni, miszerint ő a forrása minden áldásnak; ebből az következik, hogy úgy kell fogadni mindent, mint a mi az ő kezéből jön, folytonos hálaadással; és hogy semmi egyéb igaz módja ne legyen az ő jótéteményeivel való élésnek, melyek különben is reánk az ő gazdagságából semmi más végre nem áradnak és származnak, hanem hogy az ő dicséretében és iránta való hálaadásban szüntelen serények legyünk. Mert midőn Pál bizonyoságot tesz arról (I. Tim. 4, 5), hogy az ige és könyörgés által szenteltetnek meg az Istennek minden teremtett állatai, egyszersmind azt is jelzi, hogy azok reánk nézve az ige és könyörgés nélkül éppen nem szentek; az ige alatt t. i. példázatképpen a hitet értve.

Ez az oka, hogy miért parancsolja Pál egy másik helyen, hogy szüntelenül imádkozzunk (I. Thess. 5, 17; I. Tim. 2, 1). Azt akarja ugyanis, hogy minden időben, minden órában, minden helyen minden embernek minden dologban könyörgését az Istenre kell irányítani; mindeneket ő tőle kell várni; mindeneket ő neki kell köszönni, a miképpen ő nekünk folytonos okot szolgáltat a dicséretre és könyörgésre. *Ez a szüntelen imádkozás mindenkinek saját privát imádkozására vonatkozik és egyáltalán nem a közgyházi imádkozásra, a mely sem folytonosan tartó nem lehet, sem másként nem történhetik, mint a közmegeállapodásból folyó egyházi rend szerint.* E végre bizonyos órák jelöltetnek ki és állapítatnak meg, a melyek ugyan a mily közömbösek az Isten előtt, épp oly fontosak az emberek társadalmi rendjére nézve, hogy lehetőleg mindenkire nézve a legalkalmasabbak legyenek s így, a mint Pál mondja, az egyházban mindenek ékesen és jó rendben folyjanak (I. Kor. 14, 40).

Erre vannak rendelve a nyilvános helyek is, a melyeket templomoknak nevezünk; nem mint hogyha valami különös szenthelyek lennének azok s szentségök által a könyörgést inkább megszentelnék, vagy az Isten általi meghallgattatást eszközölnék, hanem hogy a hívek gyülekezetét kényelmesebben befogadják, mikor imádkozásra vagy az igehirdetésnek hallgatására, vagy a sákramentumok felvételére összegyűlnek. Egyébiránt, mint Pál mondja (I. Kor. 3, 17; 6, 19; II. Kor. 6, 16), mi magunk vagyunk Istennek igazi templomai, kik ha imádkozni akarunk Isten templomában, saját magunkban imádkozunk. A ki azonban azt hiszi, hogy közelebb hajtja Isten az ő füleit hozzánk a templomban, vagy a hely szentsége által könyörgését megszenteltnek tekinti: ezzel zsidós, vagy pogány babonát űz, mert érzékileg imádjja az Istent. Ezekkel ellentétben meg van parancsolva, hogy minden tekintet nélkül a helyre, lélekben és igazságban imádjuk őt (Ján. 4, 24).

A mennyiben pedig már előbb is azt mondtuk a könyörgés céljának, hogy a lélek Istenre irányíttassék úgy a hálaadásban, mint a segedelemkérésben, ebből meg lehet érteni, hogy annak lényege az értelemben és lélekben kell hogy álljon. Vagy még inkább, hogy az imádkozás sajtólag a szív belső fohásza legyen, mely az Isten előtt, a szívek vizsgálója előtt kiöntetik és nyilvánvalóvá lesz. Éppen ez okból a mi Urunk, a Jézus Krisztus, mikor az imádkozás legjobb szabályát akarta adni, megparancsolta, hogy a midőn imádkozni akarunk, vonuljunk be a mi hálószobánkba és az ajtót bezárva imádkozzunk a mi Atyánkhoz *lilkon*, hogy a mi Atyánk, a ki titokban van, meghallgasson minket. Mert a midőn arra hív fel, hogy őrizkedjünk a képmutatók példájától, a kik az emberek tetszését azzal halászság, hogy nagyralátó tüntetéssel imádkoznak, mindjárt hozzátesszi, hogy melyik jobb; t. i. bemenni a mi kamarácskánkba és ott, ajtót bezárva, imádkozni. Ezen szavakkal — a hogy én értelmezem — arra tanít minket, hogy egész gondolkodásunkkal szálljunk magunkba és mélyedjünk el szívünkbe, igérvén, hogy szívünk ilyen érzelmei mellett közel van hozzánk az Isten, kinek a mi szívünk temploma kell, hogy legyen. Ezzel ugyan nem akarta tagadni, hogy más helyen is ne lehetne imádkozni, de csak azt akarta kifejezni, hogy az imádkozás titkok legyen, a mely kiváltképpen a lélekben álljon és távol minden zavaró gondoktól, a szív az ő nyugodalmát abban keresse.

Ezekből fényesen kiviláglik, hogy az imádkozásban sem a fennszóval való mondásnak sem az éneklésnek semmi különös jelentősége nincs, sem Istennél semmit sem használ, ha csak a szív mélyéről felfakadó érzelemből nem származott. Sőt az Isten haragját hívja ki ellenünk, ha főképen a nyelv és a gége játsza a főszerepet; amennyiben ez az ő szentséges nevével való visszaélés és az ő fenségének nevetségessé tétele, a mint ezt maga bizonyítja az ő prófétája által midőn így szól (Ésaiás 29. 13; Máté 15. 8.): „ez a nép csak szájával közelget én hozzám és nyelvével tisztel engemet; de szíve távol van tőlem“ és „emberi parancsolat és bölcsesség szerint félték engemet, a miért íme a nép között ezt a nagy és bámulatraméltó csodát teszem, hogy az ő bölcséiknek bölcsessége elvész és az ő értelmeseiknek értelme elenyészik.“

Ezzel azonban nem ítéljük el sem a fennhangon való imádkozást, sem az éneklést, csak hogy a lélek érzelmeinek legyenek kifolyása és annak álljanak szolgálatában. Mert hiszen ezek így az ést gyakorolják abban, hogy Istenről gondolkozzék és a figyelmet ébren tartják, amely annyira ingatag, hogy könnyen megcsappan és ide s tova elszóródik. Ezenkívül miután szükséges, hogy az Isten dicsősége a mi testünknek minden egyes tagjaiban valamiképpen tündököljék, a nyelvet illeti és az hivatott arra, hogy ezt a szolgálatot úgy az éneklés, mint a beszéd által teljesítse, amely különösen van teremtve az Isten dicsőségének hirdetésére és prédikálására. Különösen nagy szerepe van a nyelvnek a nyilvános könyörgésekben, amelyek a hitek gyülekezetében tartatnak s a melyben az a fő, hogy az Istent, kit egy szívvel és ugyanazon közös hittel tisztelünk, egy szóval és mintegy ugyanazon egy szájjal mindnyájan egyformán magasztaljuk és pedig nyilvánosan úgy, hogy mindnyájan kölcsönösen egyik atyafi a másiktól hallja a hitvallást, amelynek követésére ösztönöztetnek.

Innen az is világosan kitetszik, hogy a latinok közt ne görögül, a franciák vagy angolok közt ne

latinul mondassanak a nyilvános könyörgések, a mint ez ideig szerte-széjjel történt, hanem a nép nyelvén, amit az egész gyülekezet kivétel nélkül megérthet; amennyiben a czél az egész gyülekezet építése, amire nézve az idegen nyelvnek éppen semmi haszna sincs. A kiknek pedig e tekintetben a természeti szükség-szerűségnek az észszerűsége semmit sem nyom a latban, legalább a Pál tekintélyére adhatnának valamit, a ki kétségkívül erre céloz, midőn így szól: „ha a szent Lélek által — úgy mond — hálákat adsz Istennek a gyülekezetben, a tudatlan ember mimódon mond a te hálaadásodra Ament? Mert nem tudja, a mit mondasz“ (I. Kor. 14. 16). Mert te ugyan hálákat adsz, de más azon nem épül. Így tehát teljességgel azt kell tartanunk, hogy nincs abban semmi észszerűség, hogy akár a közönséges, akár a magános könyörgésben az értelem nélküli beszéd Isten előtt kedves volna. Ezenkívül, a mit az ész gondol, annak oly erőteljesnek és tűzzel telinek kell lenni, hogy messze túlszárnyalja azt, a mit a nyelv kifejezni képes. *E végre nem is szükséges a nyelv (beszéd) a magán imádkozásnál sem; a benső érület elégséges magamagának a felbuzdulásra, a mint-hogy gyakran a legigazibb imádságok hangtalan imádságok, a mint a Mózes és Anna példájában látjuk (2. Móz. 14. 21. 27; I. Sám. 1. 13).*

Eröss Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Lapunk főmunkatársául, tanügyi és irodalmi rovatunk vezetőjéül sikerült megnyernünk S. Szabó József kartársunkat, főgymnasiumunk jeles tanárát, az ösmert nevű egyházi író, ki egyházi és iskolai közéletünk eseményeit évek óta lankadatlan éber figyelemmel kíséri s a protestáns időségi sajtóban élénk, avatott tollal ösmerteti. Az ő széleskörű olvasottsága, alapos szakösmeretei s anyaszentegyházunk közjaván csüggő meleg szeretete teljes biztosítékot nyujtanak lapunk olvasóinak, hogy önzetlenül felajánlt szivessége, a mely őszinte hálára kötelez bennünket, nyomatékos támogatójává fog válni a mi szerény munkásságunknak s hathatós tényezőjévé szellemi érdekeik szolgálatának.

— A szerkesztőség kérelme. Minden törekvésünk arra irányul, hogy mélyen tisztelt olvasóinknak komoly, változatos, jól értesült közlőnyt adjunk. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha azok, kik e lapot eddig nagybecsű szellemi közremunkálásukkal gyámolították, azt nemcsak meg nem vonják tőlünk, hanem szivesek lesznek fokozott támogatásukkal segíni közjóra irányított működésünket s ha új meg új erők is csatlakoznak a régi gárdához. A mélyen tisztelt lelkész és tanító urakat, valamint lapunk minden barátját arra is kérjük, hogy az egyházi és iskolai életre vonatkozó minden jelentősebb eseményt, vagy mozzanatot röviden, tárgyilagosan és lehető gyorsan legyenek szivesek velünk közvetlenül tudatni, illetőleg legalább egy levelező-lapon beküldeni a megfelelő tudósítást, mert „Közélet“ és „Különfélek“ című rovatunk élénkítése s fejlesztése csak úgy lehetséges, ha a t. közönség mintegy velünk dolgozik.

Különösen kérjük tudósításaikat az egyházmegyei, lelkészértekezleti, tanítótestületi gyűlésekről, adományozásokról, választásokról, halálozásokról, a fölmerülő örvendős, vagy elsomorító jelenségekről. Azonban lapunknak nemcsak fejlődése, hanem fennállhatása is attól függ, meg lesz-e buzgó törekvésünk nyomában a kellő anyagi támogatás. A válságot csak elodáztuk e közlöny felől, de el nem hártottuk, ha a mélyen tisztelt közönség pártfogása nem emelkedik s ha e lapnak minden előfizetője pontosan eleget nem tesz kötelezettségének. Alig képzelhető, hogy lenne kerületünknek oly egyháza, mely a „Debr. Prot. Lapot“ nélkülözhetné. Kövessék a többi egyházmegyék is F.-Szabolcs lelkes példáját, hol egyházmegyei határozat mondotta ki, hogy minden egyház rendelje meg lapunkat, mint kerületünk egyetlen központi közlönyét. Ha valamely egyházmegye összes egyházai megrendelik e lapot, akkor annak mérsékelt évi előfizetési ára 5 frt leendő. Kérjük egyúttal a mélyen tisztelt lelkész urakat, terjeszszék lapunkat egyházkerületünk világi intelligenciája körében is, melynek tagjai közül bizony nagyon keveset, alig néhányat számíthatunk előfizetőink közé. Nem magunkért kérjük ezt! Hiszen nem egyéni érdek vezetett a szerkesztés átvételére, sőt egyénileg áldozatot kellett hoznunk. Hanem vezetett egyházkerületünk, reformált egyházunk, a magyar protestánsizmus közérdeke, melyet erőnk és tehetségünk szerint szolgálni igyekszünk.

— **Püspöki aktuális körlevél.** Sajnálattal értesültünk, hogy a szabolcsmegyei egyszerű, földmivelő nép között lelketlen izgatók már régebb idő óta terjesztik a szocializmust. Ez utóbb olyan veszedelmes méreteket kezdett öltetni és olyan haza- és egyházellenes mozgalmakban nyilvánult, hogy elébb a felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegye lángbuzgalmú esperese, *Görömbei Péter* intézett ez ügyben a lelkészekhez körlevelet, majd pedig dec. 14-én *Kiss Áron* püspök hallatta apostoli szózatát, melynek magasztos hevülete lehetetlen, hogy hatásra ne találjon s a könnyen hívő, eltevélyedett népet a jó útra vissza ne vezérelje. A püspöki körlevél feltüntetvén a socializmus veszedelmes tanárait s felmutatván romboló mivoltát a hitben, erkölcsben, egyházban, társadalomban, államban, végül arra inti a lelkészeket, hogy ne csak a szószéken világosítsák fel híveiket, hanem még inkább egyesekkel való beszélgetés és érintkezés családiasabb útján hassanak a szívekre, tehát a belmissió által. Ugyanezen belmissiói munkásságra hívja fel a néppel még közelebből és gyakrabban érintkező néptanítókat is.

— **Gyülekezeteinkből.** A *debreceni* ev. ref. egyház presbyteriuma a múlt hó második felében nagyfontosságú dolgot végezett, midőn megalkotta hét délután tartott folytatólagos tárgyalással a szervezeti szabályzatot. A régi szervezeti szabályok az 1860-as évek elejéről valók, tehát az idő nagyon is túlszárnyalta őket, mint-hogy azóta két törvényhozó zsinat is tartott. A nagymérvű fejlődést vett egyházi közigazgatási ágak időnként egyes határozatok keletkezését tették szükségessé; a gyakorlat is határozó befolyást gyakorolt a közigazgatási ügyek menetében: de a szétszórt határozatokat, valamint a gyakorlat nyomán létesült meder mivoltát csakugyan kevesen, csupán azok ismerhették, kik azokat külön tanulmány tárgyává tették. Hogy tehát az egyházi adminisztrációt szélesebb körben megismerhessük: szükségessé vált az egyházkormányzat egész körének és rendszerének egységes szervezeti szabályzat alakjában való összeállítása. Ez a munka az, melyet bizottság készített elő s melyet a presbyterium a múlt hó második felében tartott hosszas tárgyalás folyamán fogadott el.

A midőn elismeréssel említjük fel a nagyfontosságú munkát, nem lehet a miatti sajnálkozásunkat elhallgatnunk, hogy az egyház letért arról az állásponttól, melyet már egyszer elfoglalt. Nem a lelkési körök szerinti önálló működést teremti meg a szabályzat, pedig meggyőződésünk, hogy 44 ezernyi ref. lélek körében csupán akkor lehet megfelelő, sőt hatásos kiváló lelkészeink működése, hogy ha mindegyik egy-egy városrész élén áll a vezetése alatti presbyteriummal együtt. Budapest már így szervezkedik; a nagyobb egyházközségekben is észlelhető ez irányú törekvés. Csak Debrecen marad a régi alapon, mely pedig amaz eszmét először pendítette meg. A presbyterium kormányzati célra szolgáló három pénztárára vonatkozó 1898. évi költségeloirányzatok a tőkepénztárnál erősítette meg. E költségeloirányzatok a tőkepénztárnál 29,454 frt 78 kr. fedezeti, 25,098 frt 28 kr. szükségleti főösszeget és 4356 frt 50 kr. maradványt, — az egyházi adópénztárnál 20,677 frt 77 kr. fedezeti, 19,801 frt 34 kr. szükségleti főösszeget s 876 frt 43 kr. maradványt, — az ingyenskóláztatási pénztárnál 45,378 frt 52 kr. fedezeti, 43,460 frt 08 kr. szükségleti főösszeget s 1918 frt 08 kr. maradványt mutatnak. — A *hajdu-szoboszlói* ev. ref. egyház költségvetéséből közöljük e tételt: jótékony-ság 3107 korona. Ez összegből 850 korona felsőbb iskolában tanulók ösztöndíja, 1100 kor. szegény tanulók könyvvél és csizmával ellátására fordítatik. 1897 végén iskolai könyvekre adatott 107 korona, vétetett 128 pár csizma, teljes ruházatot kapott 25 fiu és 25 leányiskolás. Ott, hol ez idő szerint nyoma sincsen a szocializmusnak s hől a birtokviszonyok mai állása mellett, azt hisszük, nem is lesz, a leghelyesebb praeventív eljárás ez. — *Balmaz-Ujvároson*, a magyar egyházban, múlt hó 28-án ment volna végbe a lelkészválasztás „meghívás útján“. Biz ez nem vezetett eredményre. Beleavatkozott a politika s a választó közönség leszavazott. 1500 választó közül 522 választó ellenezvén a meghívást: a pályázat közzé fog tétetni s a pályázók között majd február végén lesz a választás.

— **A debreczeni szegényház karácsonya.** Debrecenben az 1895-ik évben eltörülte a nemes város a házankénti koldulást. Az elhagyatott szegények számára egy minden tekintetben célszerű berendezésű házat építtetett, ahol azok némi munkával foglalkozva a város kegyelméből, csendesen, nyugodtan élnek le hátralevő napjaikat. Ezek a szegények a legnagyobbbrésben reformátusok, amint a kálvinista Rómában természetesen nem is lehet másképp. Ezek bizonyos kérdés alatt lévő dolgok miatt két évig nélkülözték a lelki gondozást. Ez évi advent első vasárnapján azonban ismét részesültek ebben, úgyszintén most a karácsonyi szent ünnepek alatt is. Mindkét ízben *Kiss Áron* püspök nemes szívetől indítatva, küldötte ki hozzájuk káplánját Bélteky Lajost ígehirdetés és úrvacsoraosztás végett. Ez utóbbiban a szegényekkel együtt részesült a köztük megjelent két nemeslelkű emberbarát, Roncsik Lajos, városi kulturtanácsos és Márk Endre kollegiumi ügyész is. Utóbbi karácsonyi szép ajándékkal 10 bibliát és ugyanannyi énekes-könyvet adományozott a szegényháznak.

TARTALOM-JEGYZEK: Olvasóinkhoz. A szerkesztőség. — A tudomány és az evangélium egyházunkban. Balogh Ferenc — Tárcsa: A templom, mint istenháza és a mennyország kapuja. Andrási Kálmán. — Tanügy: A tiszántúli ev. ref. tanár-egyesület jövője érdekében. S. Szabó József. — Közéletünk: A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület közgyűlése Referens. — Könyvismertetés. Eröss Lajos. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos és Bartha Béla dr.**